

**UTBILDNINGSS-
OCH UTVECKLINGS-
TJÄNSTER**

HELSINGFORS UNIVERSITET

STRAFFRÄTT OCH ANSVAR

Som helhet gav alla presentationerna av läroplanerna en tillräckligt heltäckande bild av den finska straff- och straffprocessen, med tanke på målgruppen. Vissa skillnader i betoning framgick dock i läroplanerna, en del av deltagarna hade mera *diskussion om kriminalisering och syften med bestraffning/straffrätten*, medan andra deltagare hoppade direkt in på *"hard core"-substansen i de straffrättsliga ansvarsförutsättningarna*. Jag tror personligen att det är nyttigt att ta med någon slags *diskussion om straffrättens berättigande*: Varför behövs straffrätten och hur ska bestraffningen se ut? Detta är säkert en fråga som intresserar de flesta elever. Här skulle det dock gälla för er lärare att ha *en grundläggande uppfattning om teorierna bakom kriminalisering och bestraffning i Finland* och gärna också övriga nordiska länder. Annars finns det en risk för att diskussionen lätt hamnar på villospår. Om ni har tid och intresse, läs gärna någon kort och tillräckligt färsk framställning om straffrättens berättigande (helst en finsk eller svensk sådan, undvik angloamerikanska verk i det här skedet) och varför inte också något allmänt verk om kriminologi.

Vad gäller den hårda substansen i straffrätten så innehöll alla läroplanspresentationer en redogörelse för centrala begrepp såsom *uppsåt, oaktsamhet, försök* etc. Här skulle jag för det första poängtera att det givetvis inte kan förutsättas att ni skulle undervisa era elever på samma nivå som juris studeranden eller använda en lika finförde-lad "begreppsapparat" som i de juridiska studierna. Det räcker nog bra att ni diskuterar de straffrättsliga ansvarsläroren på en tämligen allmän nivå och på ett tillräckligt lättförståeligt sätt. Det är ju knappast meningen att era elever ska lära sig de latinska benämningarna på uppsåtets olika nivåer e.d. För det andra skulle jag dock rekommendera att ni själva försöker sätta er tillräckligt bra in i de straffrättsliga ansvarsförutsättningarna såsom de regleras i strafflagen. Den finska strafflagens ansvarsbestämmelser är tämligen detaljerat reglerade, och här går det lätt fel om man bara utgår från en allmänspråklig uppfattning av begrepp såsom försök och medverkan. Här skulle det alltså gälla att hålla diskussionen på en tillräckligt allmän och lättfattlig nivå, men samtidigt försöka undvika direkta felaktigheter och missförstånd. Det är t.ex. knappast nödvändigt att alltid använda sig av juridiska begrepp såsom uppsåt, anstiftan, medgärnings-mannaskap etc., men försök ändå själva ha koll på den rätta innebörden av dessa begrepp (var alltså t.ex. försiktiga med att använda er av det ordagranna innehållet i mitt föreläsningmaterial, om ni inte själva har koll på vad de olika termerna innebär).

Det gäller också att komma ihåg att det finns en skillnad mellan *"vad lagen är"* och *"vad lagen borde vara"*. Ofta finns det en risk att diskussionen lätt glider in på vad som är fel med lagen och hur enskilda fall borde bedömas (ofta med hänvisning till något slags allmänt rättsmedvetande), utan att man riktigt har koll på vad lagen egentligen säger. Det här gäller också att hålla i minnet om ni använder er av t.ex. nyhetsklipp i undervisningen, vilket många hade gjort. Detta är utan vidare ett bra sätt att skapa diskussion och väcka tankar. Problemet med nyhetsklipp är dock att journalister 1) inte alltid anger alla relevanta omständigheter i rapporterade mål, och 2) inte alltid själva förstår hur domstolar eller andra myndigheter resonerat eller varför de kommit fram till ett visst slutresultat. Var alltså försiktiga med att använda alltför "snedvridna" nyhetsartiklar. Annars leder det lätt till "jag tycker att"-typer av diskussioner utan en riktig förståelse för varför domstolen dömt på ett visst sätt. Å andra sidan är det viktiga i det här skedet av utbildningen kanske

snarast att skapa diskussion och intresse för framtiden. Den som vill förkovra sig mera i straffrättens underbara värld kan alltid söka in till juridiska fakulteten.

Många hade också använt sig av statistiska framställningar som botten för diskussion om t.ex. brottslighetens utveckling och orsaker. Jag tycker att det i princip är en god idé att använda sig av statistik, det ger både en allmän bild av brottsligheten och underlag för diskussion. Här gäller det dock igen att vara försiktig med tolkningen av statistik, vilket är ökänt svårt. Att en viss typ av brottslighet statistiskt har ökat behöver t.ex. inte betyda att den faktiska brottsligheten har ökat, utan detta kan bero på andra faktorer såsom benägenheten att anmäla vissa typer av brott. Statistik ger ju enbart en bild av brottslighet som kommit till myndigheternas kännedom, men mörkertalen är ofta stora beträffande flera brottstyper. Här kan det t.ex. vara en god idé att ta en titt på hemsidan för Institutet för kriminologi och rättspolitik vid HU (<https://www.helsinki.fi/sv/institutet-for-kriminologi-och-rattspolitik>). Institutet ger t.ex. årligen ut en sammanfattande rapport om brottsligheten i Finland.

Det som jag redogjort för ovan gäller såklart också det straffrättsliga påföljdssystemet (Vilka straff har vi i Finland? På vilka grunder mäter domstolarna ut straff?) och den straffprocessrättsliga regleringen. Också här gäller det att hålla undervisningen på en tillräckligt allmän och lättfattlig nivå, men ändå vara tillräckligt insatt i ämnet för att undvika större felaktigheter eller missförstånd.

Om ni har tid och intresse att sätta er närmare in i de här frågorna, kan jag t.ex. rekommendera professor *Dan Frändes publikationer på svenska* om den finska straff- och straffprocessrätten. Om ni t.ex. kommer över hans inträdesböcker till juridiska fakulteten, så erbjuder de ganska kortfattade men heltäckande redogörelser för rättsområdena i fråga. Och om det är något ni undrar över, får ni gärna kontakta mig. Annars önskar jag er lycka till i er undervisning och hoppas att ni lyckas väcka mycket diskussion och tankar kring straff- och straffprocessrätten, och kanske rentav få någon elev intresserad av juridiska studier.

Dan Helenius

Docent, universitetslektor i straff- och processrätt